

Asia: VN/26120/2023

Arviomuistio viranomaisia koskevista seuraamuksista tietosuojalainsäädännön rikkomisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

DVV katsoo, ettei tietosuoja-asetuksen tarkoittamien hallinnollisten seuraamusmaksujen tulisi jatkossakaan koskea viranomaistahoja. DVV katsoo, että nykyisin viranomaistahoja koskevat seuraamukset ja rangaistukset tietosuojalainsäädännön rikkomisesta ovat myös jatkossa riittäviä.

Asiassa on ensinnäkin huomionarvoista se, että tosiasiallisesti viranomaistoimijoita kohtaan on jo nykyisin olemassa laaja keinovalikoima seuraamusvaihtoehtoja. Seuraamukset vaihtelevat valvovan viranomaisen toimivallassa olevista keinoista aina yksittäisten virkamiesten rikosoikeudelliseen vastuuseen. Tilanne on tällä hetkellä pikemminkin se, että ainoa vain yksityisiä toimijoita koskeva seuraamus on muistion kohteena oleva hallinnollinen seuraamusmaksu. On vaikea argumentoida sen puolesta, että yksityiset toimijat joutuisivat nykyisessä tilanteessa epäoikeudenmukaiseen asemaan viranomaistahoihin nähden, sillä viranomaistahojen sanktioiden osalta kyseeseen tulee yhtä lailla sellaisia seuraamuksia, jotka eivät koske yksityisiä toimijoita.

Toiseksi ja osittain edelliseen liittyen, on muistettava, että viranomaisten toteuttama henkilötietojen käsittely on perustavanlaatuisesti poikkeavaa verraten yksityisten toimijoiden toteuttamaan henkilötietojen käsittelyyn. Asia on tunnistettu myös arviomuistiossa useaan otteeseen. Toisin kuin yksityiset toimijat, viranomaiset eivät lähtökohtaisesti käsittele henkilötietoja muuhun tarkoitukseen kuin niille lainsäädännössä annettujen velvoitteiden täyttämiseksi. Viranomaiset ovat siis kärjistään pakotettuja käsittelemään henkilötietoja siinä laajuudessa, kuin se lain säännösten noudattamiseksi on välttämätöntä. Yksityisten toimijoiden suostumukseen, sopimukseen ja oikeutettuun etuun perustuva henkilötietojen käsittely on lähtökohdiltaan täysin erilaista ja perustuu viime kädessä useimmiten mahdollisimman suuren liiketaloudellisen edun saavuttamiseen. Ehdotetun kaltainen hallinnollinen seuraamusmaksu viranomaistoimijalle saattaisi vaarantaa julkisten palvelujen jatkuvuuden ja yleistä etua koskevien tehtävien hoitamisen.

Arviointia vaativia ongelmia liittyy myös viranomaisille mahdollisesti määrättävien seuraamusmaksujen suuruuteen. Muistiossa on mainittu esimerkkinä hankintalaki ja siinä markkinaoikeudelle annettu mahdollisuus määrätä hankintayksikölle hallinnollinen seuraamusmaksu. Vaikka viranomaisia koskevasta hallinnollisesta seuraamusmaksusta on siis olemassa jo käytössä oleva esimerkki, on kuitenkin hyvä muistaa, että hankintalain vaatimusten laiminlyömisestä määrättävän seuraamusmaksun suuruus on yksinkertaisemmin arvioitavissa, kuin esimerkiksi tietosuojalainsäädännön rikkomisesta mahdollisesti määrättävä seuraamusmaksu. Hankintalakiin perustuva seuraamusmaksu perustuu mm. hankinnan ennakoituun arvoon. Vastaavaa maksun suuruuden ”ankkurointia” on huomattavan vaikea suorittaa tietosuoja koskevien säännösten rikkomisen osalta. Vaikka maksun suuruudessa olisi lakisääteinen vaihteluväli, olisi seuraamusmaksun lopullisen suuruuden arviointi, toisin kuin hankintalain tapauksessa, vaikeasti ennustettavaa rekisterinpitäjän näkökulmasta.

Keskeisessä asemassa ratkaisun mielekkyyttä arvioitaessa on myös kotimaisen viranomaiskentän laajemmat tarpeet tietosuojalainsäädännön soveltamiseen liittyen. Viranomaistoimijat ovat koko tietosuoja-asetuksen voimassaoloajan toivoneet valvovalta viranomaiselta aktiivisempaa otetta ohjeistukseen koskien tietosuoja-asetusta ja muuta tietosuojalainsäädäntöä. Viranomaistoimijan näkökulmasta valvova viranomainen asemoituisi entistäkin enemmän jälkikäteistä valvontaa suorittavaksi seuraamuskollegioksi henkilötietojen käsittelyn käytäntöjä edistävän toimijuutensa kustannuksella.

Hallinnollisen seuraamusmaksun käytön mahdollinen laajentaminen ei myöskään vaikuta olevan täysin yhdenmukainen muiden valtion toiminnan tehostamiseen pyrkivien linjausten, kuten Valtionhallinnon pilvilinjausten, kanssa. Hallinnollisen seuraamusmaksun olemassaolo todennäköisesti hidastaisi entisestään tavoitellun pilvisiirtymän toteutumista. Seuraamusmaksun olemassaolo myös todennäköisesti ohjaisi viranomaisia tietosuojalainsäädännön tiukempaan tulkintaan ja samalla kauemmaksi EU-sääntelyssä korostuvasta riskiperusteisesta arvioinnista. Seuraamusmaksu saattaisi lisäksi pakottaa viranomaistoimijoita allokoimaan jo nyt voimakkaasti ohentuneita resurssejaan viranomaisten ydintoiminnoista tietosuojatoimintoon.

DVV haluaa vielä lopuksi kiinnittää huomiota myös arviomuistiossa mainittuun seikkaan perusoikeuksien välisestä tasapainosta. Yksityiselämän suoja, jota tietosuojasäännöksilläkin viime kädessä toteutetaan, on yksi perusoikeus muiden joukossa. Viranomaistoiminta perustuu perusoikeuksien suojaamisen ja toteuttamiseen, ja tässä toiminnassa syntyy käytännön soveltamistilanteissa väistämättömiä kollisioita perusoikeuksien välillä. Kyseisiä kollisiotilanteita ratkotaan tavallisesti perusoikeuspunninnalla, ja ajoittain kyseiset punnintatilanteet saattavat olla yksittäisen virkamiehen näkökulmasta hyvinkin haastavia. Tällaiset tilanteet realisoituvat etenkin haettaessa tasapainoa julkisuuslain ja tietosuojasäännösten välillä.

Seuraamusmaksujen määrääminen tulisi painottamaan tietosuojan merkitystä ratkaisukäytännössä ja osaltaan viemään viranomaisen näkökulmasta yksityiselämän suojaa kohti absoluuttista oikeutta muiden perusoikeuksien kustannuksella. On vaikea nähdä, että tietosuojalainsäädännön yhä tiukempi tulkinta parantaisi rekisteröityjen ja kansalaisten kokemusta viranomaistoiminnasta

saamaansa hyötyyn, mikäli tulkinta johtaisi esimerkiksi ydinpalvelujen tuottamisen hidastumiseen tai viranomaistoiminnan läpinäkyvyyden heikkenemiseen.

Kallio Noora
Digi- ja väestötietovirasto

Paara Kari
Digi- ja väestötietovirasto